

EGY KONFERENCIA KÉT SZEMSZÖGBŐL

Konferencia a vallási üldözésről

Budapest, 2018. október 26.

ANDRÁSI MÁRTA DÓRA – GUTH BERNADETT

A Magyar Vallástudományi Társaság idei konferenciájának a témája a vallási üldözés volt. A Károli Gáspár Református Egyetem dísztermében tartott konferencián neves előadóktól, változónan izgalmas, sokszínű előadásokat hallhattunk. A konferenciát Sepsi Enikő a KRE BTK dékánja nyitotta meg. Köszöntőt Tristan Azbej Miniszterelnökségi Államtitkár mondott. Beszédében többek méltatta a Vallástudományi Társaság munkáját és eredményeit. Az előadásokat öt tematikus szekcióba osztották, melyből kettő-kettő egymással párhuzamosan zajlott.

A *Vallás és politika* szekció első előadója Ujházi Lóránd (NKE) volt, aki a vatikáni diplomáciát, a *soft power* fogalmán keresztül mutatta be. A dinamikus stílusban, sok szemléltető ábrával kísért előadás ismertette a *soft power* mibenlétét, valamint ennek alkalmazását az új típusú konfliktusok kezelésénél. Mindezt nem csak általánosságban, hanem aktuális eseményekre kitérve, egy átfogó képet adva ismertette. Valerio Severino (La Sapienza Egyetem) angol nyelvű előadása Raffaele Pettazzoni olasz vallástörténész munkásságával foglalkozott. Mint megtudhattuk, Pettazzoni a történelmi vizsgálódása során a vallási üldözés kutatásakor elsősorban annak okait próbálta feltárni. Mind a fasizmus kialakulásának idejét, mind a Római Birodalom korszakát vizsgálva arra jutott, hogy a vallási üldözés kiváltó oka, hogy az állami érdek által meghatározott felfogás a vallásról más, mint az emberek természetes hitéből, meggyőződéséből fakadó vallása. Mivel a két felfogás más, ezért történelmi korokon átívelő jelenséggé válik a vallásüldözés. Bognár Gergely (Révai Miklós Gimnázium) előadásának fő gondolata szerint a vallási üldözés legitimálja a vallás létét. Mint érvelt, a vallás igazsága mellett szól, hogy az üldözötteknek nem kellene tovább elszenvednie az üldözést, ha megtagadná a hitét. Felvázolta, hogy mi a különbség a vallási fanatizmus és a mártíromság között. Célja egy olyan filozófiai érv megfogalmazása volt, mely „minden üldözött vallás legitimációs forrása lehet.” Sarnyai Csaba Máté (KRE) azt mutatta be, hogy a náciizmus faji alapon felépített vallása hogyan viszonyult a kereszténységhez. Az előadó ezt két műre építette: egyrészt

Klemm Kálmán *Kereszténység vagy faji vallás? Hitvédelmi tanulmány Rosenberg mítoszvallásáról* című könyvére, valamint XI. Piusz pápa *Égető aggodalommal* kezdetű enciklikájára. Röviden ismertette Alfred Rosenberg *A XX. század mítosza* című könyvének a kereszténységhez való viszonyulását is. Az előadás során rámutatott Klemm műve és a pápai dokumentum közötti párhuzamokra, hangsúlyozva, hogy Klemm nem ismerhette XI. Piusz írását.

A *Vallási üldözés és legitimáció* témával foglalkozó szekció három előadásából kettő a 16–17. századi perui spanyol missziós tevékenységről szólt. Antalffy Péter (OSZK) azt mutatta be, hogy a hódító spanyolok hogyan találtak az őslakosok hitvilágával és miként vélekedtek a látottakról, hogy vették fel a harcot a múmiákkal és a bálványokkal szemben. Mindezt érdekes képekkel tette még szemléletesebbé. Pető László (ELTE) néhány fejezetet ismertetett Pablo José Arriga művéből, mely az őslakosok között végzett missziós tevékenységet mutatja be. Megtudhattuk, hogy milyen kritériumok alapján választották ki a misszionáriusokat, milyen módszerekkel dolgoztak és milyen akadályokba ütköztek. A két előadás szépen és logikusan épült egymásra, és így igen átfogó képet adtak a perui hitvilágról és a spanyol hódítók missziós tevékenységéről. A szekció és egyben a nap utolsó előadását Nádasi Nóra (ELTE) tartotta, aki témáját képekkel szemléltetve ismertette. Azon kanadai bentlakásos iskolákat mutatta be, melyek az őslakosok „kulturális” nevelését szolgálták: a szüleiktől már négy-öt éves korukban elragadott gyermekek átnevelésével, elszakítva őket a gyökereiktől, kultúrájuktól, megakadályozva számukra a nyelvük használatát. Az iskolákat az állam működtette az 1800-as évek közepétől egészen 1996-ig. Nádasi Nóra az iskoláknak a bentlakóikra tett hatásáról is beszélt: az onnan kikerültek gyökértelenné váltak, nem találták a helyüket a társadalomban, és sokan szenvedtek és szenvednek ma is depressziótól, és többen káros szenvedélyek rabjai.

A konferencia keretében Kovács Ábrahám (DRHE) bemutatta a Vallástudományi Könyvtár két kiadványát. Az első a Máté-Tóth András által szerkesztett könyv *A protestáns paradigma: Ernst Troeltsch: A protestantizmus jelentősége a modern világ kialakulásában* (2017), a második Szilárdi Réka *Az újjogány vallási diskurzus narratív mintázatai* (2017) című kötete volt. A könyvbemutató sikerét mutatja, hogy többen is vásároltak a helyszínen az ismertetett könyvekből.

A *Valláselmélet* szekció első előadója Voigt Vilmos (ELTE) Füst Milán, 1920-ban íródott *Ádvent* c. kisregényét mutatta be, melynek témája a 17. századi angol egyházváltoztatás. A regény főhőse egy katolikus ifjú, aki az üldözés ellenére is kitart hite mellett. A mű érdekessége, hogy a vallási üldözést egy ritkán bemutatott szemszögből tárja az olvasó elé, annak is főként elvi hátterét mutatja be. Az ádvent keretezi a regény cselekményét, hiszen az Isten eljövetelel kezdődik és végződik. A következő előadást Mezei Balázs (PPKE) tartotta. Az előadó rámutatott, hogy a kereszténység – habár most üldözött vallásként tekinthet magára – a történelemben

volt, hogy az üldözö státszst vette fel. Megtudhattuk, hogy a reveláció modelljei megfeleltethetők az üldözési modelleknek, valamint hogy a reveláció és az üldözés szükségszerően feltételezik egymást. A kereszténység önmagában tartalmazza az üldözés lehetőségét, illetve az ellenvallás megjelenését, amely végül a vallással együtt önmagét is felszámolja. Vallás és ellenállás polaritását tehát nem lehet felszámolni – vonta le gondolatmenetének konklúzióját Mezei Balázs. Szilágyi Csaba (PPKE) a kereszténység üldözésének politikai és történelmi okairól és összefüggéseiről értekezett. A kereszténység elterjedése sok esetben az adott kultúrával való feszültséget vonta maga után, ezáltal üldözéshez vezetett. Az előadó kiemelte, hogy az üldözés problémájának megoldásához interkulturális párbeszédre van szükség a vallások között, valamint hogy Európa keresztény örökségét célként kell állítani a nyugati civilizáció elé, szem előtt tartva az interkulturációt.

A *Vallás és Kelet* témakörével foglalkozó szekció első előadója, Fröhlich Ida (PPKE) a Makkabeus-felkelés előzményeiről és háttéréről beszélt, melyet a Makkabeusok könyvei mesélnek el. IV. Antiokhosz Epiphanész a zsidóság hellenizálását igyekezett megvalósítani, ami az érintett nép szemében vallási üldözésnek minősült, míg a másik fél számára mást jelentett. A zsidóság magánszférájába való beavatkozás sokkal inkább jelentette az autonómia visszavonását és jogfosztást, mintsem vallási értelemben vett üldözést. A soron következő előadó, Tóth Anna Judit (PTE) a Pilátus-aktának nevezett dokumentumról szölet, mely Jézus Krisztus perének hamis irata. A szöveg Maximinus Daia császársága alatt egyes történetírói hagyományok szerint a keresztények lejárátásának céljából kötelező olvasmány volt az iskolákban. Mivel nincs analógia arra, hogy a római állam bármit előírt volna oktatásra, valószínűsíthető, hogy a vizsgált akta sem töltött be hasonló szerepet. Schiller Vera (SOTE) a római, athéni, alexandriai pogányság kereszténység ellenében történő védelméről beszélt. A kereszténység elterjedésének rövid bevezetője utána arról hallhattunk, hogy milyen események, törekvések történtek a fentebb említett három városban a pogányság védelmének jegyében. Az előadásból megtudhattuk, hogy többek közt az athéni Akadémia tanárai vagy az alexandriai Mouseion filozófusai hogyan szálltak síkra az ősi vallás megóvásának, fennmaradásának érdekében. A szekciót Szilágyi Zsolt (MTA BTK) zárta, aki a mongol bolsevikok valláspolitikájáról beszélt. Az 1921-es bolsevik forradalom igyekezett megsemmisíteni a térségben a 17. század óta jelen lévő buddhizmust. Fontos azonban, hogy a forradalom kirobbanásáig, 1919 és 1921 között nem volt megfigyelhető a vallásellenesség. Még a 20-as évek elején is voltak vezető pozícióban buddhista lámák, és a mongol forradalmárok, valamint a párt még türelmes volt a vallással szemben. Bár a 30-as évekre már bekövetkezett az egyház háttérbe szorítása, a mongol lakosság 53%-a ma is buddhista, a vallást tehát nem sikerült végképp ellehetetleníteni.

A *Vallás és filozófia* szekcióban elsőként Kendeffy Gábor (KRE) beszámolóját hallhattuk Szent Ágostonnak a vallási kényszerítés elfogadásához vezető útjáról.

Ágoston korában a donatista eretnokség komoly problémát jelentett az egyház számára, több császári rendelet született ellenük. Ágoston a 390-es években még kiállt a kényszerítés ellen, majd 405-re elfogadta azt, és a 411-es karthagói zsinaton már az ügy támogatójaként lépett fel. Az egyházatya véleményének megváltoztatása közben újradefiniálta a vallási üldözéssel kapcsolatos etikai rendszert és úgy vélte, a kényszerítés megfelelő eszköz lehet annak érdekében, hogy az ember jó döntéseket hozzon az örök élet fényében. A következő előadást Erdei Ildikó (PTF) tartotta, melyben Isaac Newton vallási toleranciával kapcsolatos nézeteit bontotta ki. Newton az *Irenicum* című kéziratában – mely a vallási háborúkra próbált gyógyírt találni – az őskereszténység alaptanítását fejt ki és hangsúlyozza, hogy az ezen túlmutatató véleménykülönbségek nem szolgálhatnak a vallási üldözés, kirekesztés indokaiként, hiszen a felebarát szeretete fontosabb, mint a keresztény viták. A szekció záróelőadása Vassányi Miklóstól (KRE) hangzott el angol nyelven. Az előadó Kepler egyes írásaiban kifejtett személyes vallásosságáról beszélt, melyet a tudós egy vallási intoleranciával és üldözéssel terhelt korban fogalmazott meg. Kepler nem tudott beilleszkedni a lutheránus egyház közösségébe, a vallásról való szabad gondolkodás hirdetése végett. A géniusz, mivel egy univerzális egyházat képzelt el, igyekezett felülemelkedni a három fő keresztény egyház konfliktusán, ez a törekvése azonban a lutheránus egyház közösségéből való kirekesztéséhez vezetett.

A konferencia előadásai rendkívül sokszínű és tág perspektívában járták körül a vallási üldözés témáját, számos vallási tradícióból és kultúrából merítve. Az előadás módjával, a képek vetítésével és a téma logikusan strukturált ismertetésével külön kiemelhetjük a spanyol hódítók Peruban folytatott missziós tevékenységével foglalkozó két előadást. Mindent összevetve a konferenciát sikeresnek értékelhetjük, melynek gazdagságot nem csak a kiváló előadások, hanem a szekciók végén elhangzott viták is kölcsönöztek. Általában véve pedig elmondhatjuk, hogy nem kizárólag a vallástudomány képviselői, hanem minden résztvevő számára hasznos és érdekes előadások hangzottak el.

RECENZIÓK
